

**МЕТОДИКА ОРГАНИЗАЦИИ
НАУЧНОЙ РАБОТЫ
С МОЛОДЁЖЬЮ**

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Серед пріоритетних напрямків розвитку методики викладання наукових дисциплін у вищих навчальних закладах України чільне місце займає підвищення ефективності навчального процесу. Це в свою чергу передбачає подальше вдосконалення форм, методів, засобів навчання у вищій школі. Але не менш важливим чинником є також і активізація науково-пізнавальної діяльності студентів, формування у них самостійності, розвиток розумових здібностей. Від цього великою мірою залежить результативність навчально-виховного процесу, що зумовлено психологічними механізмами функціонування когнітивних структур свідомості людини. Адже згідно з теорією психічного відображення (О.М. Леонтьєв) процес моделювання суб'єктивного образу об'єктивної дійсності обов'язково повинен носити активний характер. Головним же компонентом активної розумової діяльності людини є інтелектуальна ініціатива самого суб'єкта, його самостійний когнітивний пошук з метою формування нової програми діяльності.

Інтелектуальна діяльність особистості є складним ієрархічно організованим процесом. Д.Б. Богоявленська виділяє три основних рівні інтелектуальної активності:

1) стимульно-репродуктивний рівень, що характеризується зовнішньою активацією розумової діяльності та відсутністю інтелектуальної ініціативи;

2) евристичний рівень, що визначається проявом високого ступеню інтелектуальної активності, не стимульованої ні зовнішніми факторами, ні суб'єктивною оцінкою результатів діяльності;

3) креативний рівень, коли знайдені закономірності піддаються доведенню шляхом аналізу їх вихідних генетичних підстав.

Зазначена ієрархія когнітивної діяльності зумовлює зокрема різні типи функціонування особистості студентів у навчальному процесі:

1) пасивність сприймання і засвоєння інформації, що надається ззовні, визначають студента як об'єкт формуючого впливу педагога. Результатом є репродуктивне відтворення знань, умінь, навичок у схожих ситуаціях.

У репродуктивній науково-пізнавальній діяльності можна виділити щонайменше два рівні. На першому відбувається сприймання, розуміння, збереження в пам'яті та відтворення знань у тому ж порядку, в якому вони засвоювалися в процесі опанування матеріалу. На вищому рівні від студентів вимагається уміння реагувати на знайомі способи дій, розв'язувати задачі алгоритмічного типу.

2) механізми природного самонаучіння забезпечують функціонування студента як суб'єкта, що формується під впливом власних інтересів і цілей.

Творча діяльність студента в даному випадку обмежується доступністю наукової інформації і широтою потреб та інтересів людини.

3) стимульований ззовні (через систему вимог, очікувань контролю) цілеспрямований пошук і процес застосування інформації зумовлюють реалізацію студентом функції суб'єкта когнітивної діяльності. В результаті цілеспрямованого впливу викладача формується не тільки знання, уміння, навички студента, але й інтереси, що визначають подальшу цілеспрямовану гіпотетико-дедуктивну ініціативу особистості.

Не викликає сумнівів той факт, що потреба суспільства в актуалізації творчого потенціалу особистості як важливого фактора гуманістичного розвитку людства вимагає від вищої школи формування саме креативного ставлення до інформації. У зв'язку з цим надзвичайної ваги набувають психолого-педагогічні проблеми організації науково-дослідницької роботи студентів, зокрема:

- дефіцит науково-методичної інформації;
- стандартизованість змісту і методів аудиторних занять;
- нерегулярність контролю за виконанням самостійної пізнавально-пошукової роботи студентів;
- зовнішня мотивація наукової діяльності студентів тощо.

Оптимального ж ефекту науково-дослідницька робота студентів може досягти тільки за умови розв'язання зазначених проблем. Адже реально виконувати програми активно-пошукової наукової діяльності студенти можуть лише в межах інфор-

маційного поля, наданого науковою і методичною літературою. Використання матеріалу підручників і методичних посібників без урахування новітніх досягнень наукової думки (що є представленими в науково-методичних журналах, збірниках наукових праць, матеріалах конференцій та монографіях) забезпечить лише обов'язковий програмний мінімум знань студентів, який відповідає репродуктивному рівню засвоєння інформації. Розширення є науково-методичного банку інформації доступного студентам вищих учбових закладів, дозволить стимулювати пошукову активність студентів, поглиблювати тематичні знання.

Важливо виробити у студентів навичку порівнювати висвітлення одних і тих же питань у різних джерелах, знаходити відмінності, зіставляти різні точки зору з принципових питань, формулювати й відстоювати власну думку.

Наявність методичних рекомендацій викладачів кафедр до вивчення конкретних тем, модульних інформаційних блоків сприятиме прояву евристичного рівня інтелектуальної активності студентів. Робота з подібною літературою вимагає від студентів мобілізації наявних знань, що дають змогу зрозуміти зміст і послідовність викладення матеріалу, усвідомити мету завдань. Наукова інформація, включена до методичних рекомендацій, надає пізнавальній діяльності студентів дослідницької спрямованості, викликає інтерес до подальшого наукового пошуку.

Креативний рівень розумової діяльності студентів передбачає формування навички здійснювати міждисциплінарне перенесення знань і умінь, комбінування і перетворення способів діяльності в процесі розв'язання пізнавальних завдань, застосування усталених способів розв'язання проблеми і вироблення принципово нового підходу. Велике значення для свідомого творчого засвоєння студентами навчального матеріалу і перевірки власних припущень у дослідженнях має і робота у лабораторіях, з відповідними приладами і комп'ютерним забезпеченням. К.Д. Ушинський, видатний педагог, зазначав: "Предмет, що стоїть перед очима учня..., сам по собі, без допомоги чужого слова, пробуджує у того, хто навчається, думку, виправляє її, якщо вона помилкова, доповнює, якщо вона не повна, приводить її в природну, тобто правильну систему, якщо вона розміщена не логічно" [3,335]. Тому перевірка теорій на практиці, комп'ютерне моделювання наукових категорій і ситуацій, виконання експериментальних досліджень піднімає науково-пізнавальну діяльність студентів на якісно новий рівень.

В цілому ж репродуктивні та продуктивні процеси не виключають одні одних, а, навпаки, взаємодоповнюють, переходять з одного виду в інший, перебуваючи у складних, діалектично суперечливих зв'язках.

Максимально індивідуалізувати можливості кожного студента можна за допомогою варіативності змісту і методів семінарсько-лабораторних занять для академічних груп. Маючи декілька (3-7) планів семінарських, лабораторних завдань, студенти самі обирають найбільш доцільний з них, керуючись власними інтересами і цілями. При підготовці до заняття студенти мають вивчити літературу за темою, відвідувати школу для спостереження за роботою вчителя і учнів, діагностувати прояви психічного рівня діяльності. Опрацьовуючи питання плану студенти можуть:

- конспектувати першоджерела;
- готувати доповіді, реферати,
- робити критичний огляд літератури;

виконувати інші варіанти завдань, що можна мовно поділити на три групи: завдання-інструкції, завдання-реконструкції, завдання-пошуки. Це дає можливість підвищити ефективність пізнавальної діяльності студентів, визначити специфіку навчання їх прийомів роботи, спрямованих на формування умінь і навичок інтелектуального характеру.

Для контролю за якістю виконання самостійної роботи студентів має бути створено банк репродуктивних питань, проблемних, тестових завдань. Можуть бути запропоновані студентам варіанти комплексних завдань. Наприклад, залік може бути проведений у два етапи:

- 1) традиційний варіант (письмова контрольна робота, індивідуальна співбесіда за темою);
- 2) творчий звіт (захист спеціального питання, реферату, конкурси ерудитів, інтелект-шоу тощо).

Подібна варіативність аудиторних занять, планомірність поточного і кінцевого контролю за етапами науково-дослідницької роботи студентів дозволить підвищити зацікавленість студентів пошуково-інтелектуальною діяльністю, забезпечить внутрішню мотивацію дослідницької роботи.

Таким чином, підвищення значимості науково-дослідницької роботи студентів у вищих учбових закладах є можливим при розв'язанні ряду задач:

- забезпечення науково-методичною базою;
- реалізації варіативності змісту і методів занять;
- розширення мережі науково-дослідних лабораторій, гуртків, факультативів тощо;
- організації поточного планомірного контролю за самостійною пізнавально-пошуковою діяльністю студентів.

Досягнення мети стане реальним тільки в процесі активної творчої співпраці викладачів та студентів вищих навчальних закладів за підтримки всіх адміністративних служб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богоявленская Д.Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества. – Ростов-на-Дону, 1983.
2. Зимняя И.А. Педагогическая психология. – Ростов-на-Дону, 1997.
3. Ушинский К.Д. О преподавании русского языка. – Соч. – М., 1949. – Т. 5.

ХОЛОД А.М.
г. Киев, УКРАИНА

МЕТОДИКА ОРГАНИЗАЦИИ НАУЧНОЙ РАБОТЫ В СИСТЕМЕ МАЛОЙ АКАДЕМИИ НАУК

Известен факт того, что при Министерстве образования и науки Украины создана и функционирует уже несколько лет система Малой Академии наук, или сокращенно "МАН". В круг её интересов введены основные цель и задачи: привлечение к научным изысканиям молодых людей школьного возраста; расширение сферы контроля школьных знаний через всевозможные контрольные работы на допуск к участию в ежегодных выступлениях на заседаниях МАН; организация, создание и контроль качества научных сочинений школьников; поощрение победителей конкурсов научных работ льготами при поступлении в высшие учебные заведения Украины.